

студентов в деятельность органов студенческого самоуправления. Представлены результаты опроса студентов по выявлению мотивов участия в работе органов студенческого самоуправления.

Ключевые слова: *студенческое самоуправление, лидер, лидерство, лидер агропромышленного комплекса*

The specific features of education leadership students agricultural university, means the student government. The stages include students in the activities of the student government. The results of a survey of students to identify reasons that motivate them to participate in the work of the student government.

Keywords: *student government, leader, leadership, leading agribusiness*

Сопівник Р. В. – кандидат історичних наук, докторант кафедри методики навчання та управління навчальними закладами Національного університету біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

Рецензент – доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України, директор ННЦ підготовки та атестації наукових і науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації В. К. Сидоренко

УДК 378.036

ЕСТЕТИЧНИЙ ДОСВІД ЯК НАКОПИЧЕННЯ ЕСТЕТИЧНИХ ПЕРЕЖИВАНЬ

О.В. Спінєєва

У статті розглядається сутність естетичного досвіду як нашарування естетичних переживань різної міцності, тривалості та глибини і підкреслюється їхня необхідність як основи естетичної свідомості і роль у вирішенні проблем і вдосконалення сучасної моделі освіти.

Ключові слова: *багатовікові традиції, накопичення естетичних переживань, естетичний досвід, будова естетичного переживання.*

Переживання це – найважливіше.
Тільки заради переживань і варто жити.
Януш Вишневський

Сьогодні стає очевидним, що класична модель освіти вже не відповідає вимогам сучасного суспільства, побутує навіть думка про те, що вона фактично вичерпала себе [5; 208]. Про це свідчать активні пошуки нових ідей в гуманітарних науках, що створюють інтелектуальне підґрунтя для освітніх моделей: у філософії науки, філософії культури, філософській антропології, естетиці, соціології освіти та ін. У цьому контексті суспільство чекають нові випробування, пройти які можна лише культивуючи естетичний спосіб мислення, який, по суті, є властивим свідомості кожної особистості. Згідно з В. Бичковим, людині притаманне чуттєво-емоційно-образне сприйняття, оцінка і засвоєння дійсності з точки зору прекрасного, за законами краси [3;117]. Отже, роль естетичного досвіду і необхідність його ефективного формування важко переоцінити.

Сучасне суспільство має багатий і різноплановий досвід, що формувався століттями і з'являвся у формі поодиноких естетичних вражень, тих, що виникли історично з утилітарно-практичних оцінок предметів як потрібних і непотрібних. Г. Плеханов писав, що спочатку людина дивиться на предмети і явища з утилітарної точки зору і потім вже займає естетичну позицію стосовно них. Відомо, що естетичний досвід, властивий людині ще з давніх часів, знаходив своє відображення у зачаткових формах стародавнього мистецтва, прикрашанні тіла, побутових речей, зброї, а також у культових обрядах, танцях та ін. Ці традиції збереглися і в наші часи. Наприклад, ритуал, що супроводжує певне магічне діяння, церковна літургія, яка захоплює своєю естетичністю навіть людину невіруючу, чи військовий парад або карнавальна процесія [4;361].

Вчені відстежують тенденцію поглиблення розуміння естетичного досвіду на пізніших етапах культури, осмислення його компонентів і відповідно естетичної свідомості. З'явилася певна термінологія, що у подальшому становила основу категоріального апарату сучасних гуманітарних наук, педагогіки та естетики зокрема.

У даній статті розглянемо концепт естетичного досвіду як накопичення естетичних переживань і проаналізуємо деякі погляди на проблеми формування естетичного досвіду світових вчених у галузі філософії та педагогіки. Очевидно, що поступово естетичне включається у широкі різноманітні зв'язки із досвідами іншого роду, воно набуває самоцінності у житті окремих людей і суспільства в цілому.

Проблемі естетичного досвіду присвячені праці таких вчених, як О. Баумгартена, Дж. Дьюї, Ф. Сіблі, В. Елдріча, М. Бієдслі, Р. Ингардена,

Х. Яуса, Ед. Гуссерля, В. Бичкова, А. П'ятигорського, К. Мамардашвілі та ін.

Проблеми естетичного переживання як сутнісного компонента естетичної свідомості та визначення його ролі у сприйнятті творів мистецтва стосуються праці А. Азархіна, О. Волкової, Ю. Воробей, В. Іванова, Л. Левчук, С. Раппопорта, В. Рябова, Р. Шульги, Л. Юлдашева. Осмислення ролі естетичних почуттів в естетичній культурі та естетичному процесі розкриті А.С. Канарським. Як структурний компонент естетичної свідомості естетичні почуття розглядалися у працях таких авторів, як Н. Киященко, Б. Сафронов, І. Смольянинов.

Таким чином, концепт естетичного досвіду завжди був пов'язаний і включав у себе естетичні переживання як основу естетичної свідомості. Будь-який досвід – це перш за все досвід переживання. Переживання у свою чергу завжди має свій результат або продукт. Те, що переживається, завжди наближається до вирішення, що закладено у його початковій точці. І тому будь-який досвід – це досвід естетичний.

Естетичний досвід розглядається як нашарування естетичних переживань різної міцності, тривалості та глибини. Увагу зосереджено на поглядах І. Канта, Р. Інгардена, М. Бієдслі, С. Франка стосовно складного феномену естетичного переживання у складі естетичного досвіду.

Метою даної статті є висвітлення поглядів видатних світових вчених щодо естетичного досвіду і естетичних переживань. Естетичне переживання розглянуто як пласт естетичного досвіду, що сприяє повнішому розумінню концепту останнього.

У залежності від трактовки досвіду естетичний досвід інтерпретується І. Кантом як досвід свідомості, а також розглядається як містичний, релігійний або досвід переживання. Кантіанське розуміння досвіду відвилосся у концепції Дж. Дьюї і у американській аналітичній філософії мистецтва ХХ століття. Вона виділила естетичний досвід як специфічний вид досвіду і описала його іманентні ознаки та властивості.

Слідом за Кантом, Річардсом і Дьюї Монро Бієдслі розглядає естетичний досвід, більшою мірою, як результат впливу естетичного об'єкта. Вчений стверджує, що естетичний досвід розв'язує конфлікти психіки та стреси, допомагає людині гармонізувати власне життя, «підвищує сприйнятливність, наповнює розумінням, наближує до навколишнього середовища». Бієдслі запевняє, що естетичний досвід має

такі характеристики: увага, зосереджена на об'єкті, значний ступінь інтенсивності, єдність, що передбачає, що досвід є зв'язним і завершеним.

Також поняття про естетичний досвід займає ключову позицію у категоріальній структурі рецептивної естетики. Р. Інгарден доводить у власній теорії, що естетичний досвід є безперечно різноманітним на всіх стадіях свого розвитку. Він змінюється і проходить різні етапи: на одній стадії він більше відповідає характеристикам, що представляє теорія інтелектуального сприйняття, на іншій – тим, що розглядає емоційна теорія. Досвід є у Інгардена багатофазовим процесом, а не тимчасовим миттєвим відчуттям насолоди або жалю. Вчений вирізняє естетичну позицію та позицію пізнавально-дослідну і прирівнює естетичне переживання, особливо у останній фазі розвитку, естетичному досвіду. Найголовніша функція естетичного переживання визначається вченим як функція «упорядкування естетичних об'єктів і емоційно-споглядального досвіду і його цінності» [7;98].

Звертаючись до естетичного досвіду, мислителі звертали увагу на одну його формоутворюючу рису – переживання подій з необхідністю адекватного вираження акту цієї зустрічі. Якщо естетичний досвід представити як досвід свідомості і досвід чуттєвості, то оскільки у житті його не існує, тоді він не є можливий як такий. У цьому випадку поняття виявляється нерелевантним і не відображає те, що відчувається у ситуації досвіду. Це пояснює те, що кожен досвід є досвідом переживання, що завжди прямує до логічного завершення. Тож кожний досвід, складаючись з нашарувань естетичних переживань, є досвідом естетичним, який у певний момент зароджується, триває, завершується і має естетичні наслідки. Виразність як результат естетичного досвіду набуває форми і вигляду цінності. Ступінь і якість виразності і є виміром досвіду. Естетичний досвід є тим, що трапляється, він є випадком, який висвітлено у працях К. Мамардашвілі та О. П'ятигорського. Вчені погоджуються, що наділена естетичним досвідом людина бачить більше інших, дивиться глибше і має більше можливостей [2; 130]. Йосип Бродський у своїй Нобелівській промові сказав, що будь-яка нова естетична реальність уточнює для людини її етичну реальність і запевнив: «Нетямуще немовля, що з плачем відмовляється від одного і тягнеться до іншого, інстинктивно робить естетичний вибір, а не моральний... Чим багатший естетичний досвід особистості, чим твердіший її смак, тим чіткіше його моральний вибір, тим вона вільніша...»

У естетичному досвіді відкривається справжня реальність, що лежить поза чуттєвим вмістом об'єктивної дійсності. Ця естетична реальність позбавлена особистого центру свідомості, особистої активності вираження, словом, вона ненавмисно виражається і є «душею» або «внутрішнім життям». У естетичному досвіді людина не тільки всередині самої себе, вона в глибин свого відокремленого «я», і в той же час у зовнішньому світі. Людина ніби пробивається крізь шкарлупу об'єктивної дійсності і сприймає живе ядро буття [5; 121].

Таким чином, С.Л. Франк вважає, що у всьому, що ми сприймаємо, є щось «душеподібне» - щось, що є внутрішнім життям, утіленим і вираженим у зовнішньому вигляді, подібно до того, як наша «душа» відображається у міміці, погляді, посмішці чи слові. У момент естетичного досвіду ми припиняємо почуватися самотніми, вступаємо у зовнішній реальності в спілкування з чимось рідним. Те, що нас оточує, припиняє бути частиною холодного, байдужого об'єктивного світу і ми відчуваємо його схожість з нашим внутрішнім світом. Якщо на короткий час ми впадаємо в своєрідну ілюзію, ми одночасно починаємо це усвідомлювати. Адже нам відомо, що статуя сама по собі є просто холодним мармуром чи гіпсом, а картина є плямами фарби на полотні. Таким чином, щось «душеподібне», що виражається прекрасним, не має спеціальної якості дійсно душевного та духовного і є реальним об'єктом. Ця ілюзорність естетичного досвіду у зв'язку з тенденцією змішувати поняття реальності і об'єктивної дійсності дає привід до помилкового судження, що естетичний досвід є взагалі ілюзією. Розповсюдженою є теорія «відчування», що бачить у естетичному переживанні явище ілюзорного вкладання у об'єкт чи перенесення на нього власних суб'єктивних почуттів. Безпосередній досвід не виявляє і сліду цього загадкового процесу перенесення наших переживань з глибин нас самих на зовнішній об'єкт. Навпаки, йдеться про вплив цього об'єкта на нас. Крім того, доведено, що почуття, які ми переживаємо підчас сприйняття прекрасного, значно відрізняються від об'єктивного вмісту естетичного досвіду. Складний феномен естетичного переживання загадково приносить нам задоволення і насолоду, тобто містить елемент радості, втіхи, будь то сприйняття грізного, трагічного, хмурого чи дисгармонійного. Вихована естетична свідомість завжди чітко розрізняє іманентний вміст естетичного досвіду та власні суб'єктивні почуття. Нова філософська енциклопедія дає визначення естетичного переживання як «базисного рівня естетичної свідомості людини, вихідну і

кінцеву ланку всіх видів повноцінної естетичної діяльності». Воно відрізняється від елементарного естетичного почуття, бо є почуттям найвищого рівня, піднесеним, культивованим у процесі суспільно-історичного розвитку [4;362]. У становленні естетичного переживання велику роль відіграв естетичний досвід мистецтва. Вчена Н.І. Гітун визначає естетичне переживання як емоційну форму відображення та вираження соціально-естетичного досвіду, здатність за його допомогою естетично осягати та переживати дійсність [1;4].

Естетичне переживання має складну внутрішню будову. Співвіднесеність з певними об'єктами – реальними та ідеальними – становить його предметно-змістовий аспект. Свого змістового наповнення ця сфера набуває через уявлення і знаки, що створюються творчою силою уяви. Одночасно воно містить в собі оціночне ставлення до об'єктів. Аксіологічний аспект пов'язує його з естетичними нормам, художнім смаком і естетичним ідеалом. Естетичне переживання є формою культурного засвоєння як предметів природного та соціального світу, так і стихії пов'язаних з ними життєвих почуттів. Всі види естетичних переживань (почуття краси – бридкості, піднесеного – низького, трагічного, комічного та ін.) проникнуті діалектикою єдності та різноманіття. Воно вбирає у себе і переплавляє у нову якість людські почуття і емоції – пізнавальні, моральні та ін. М. Десуар, аналізуючи естетичні переживання, називає їх складною та творчою процедурою. Він фіксує їхній поетапний характер і виявляє у структурі естетичного переживання такі етапи, як: «загальне враження», результатом якого є формування емоційної позиції стосовно твору на рівні «подобається – не подобається», а потім вже «сприйняття речового», встановлення особливого роду зв'язку між суб'єктом і твором мистецтва і, як наслідок, розширення у естетичній насолоді як фінальній стадії сприйняття твору.

Підсумовуючи, зазначаємо, що естетичний досвід моделюється на основі численних естетичних переживань різної міцності і глибини. Естетичні переживання і оцінки породжують естетичне ставлення до дійсності, яке стає поштовхом до творчої діяльності, а через неї людина вступає у певні зв'язки із зовнішнім світом, у естетичні відносини з дійсністю. При цьому вона змінюється, розвиває свої здатності і внутрішній духовний світ. Сильні і глибокі естетичні переживання знаменують інтенсивне становлення духовних імпульсів людини, вони спонукають, «викликають душу на активність», як стверджує

Н. Арсеньева. Завдяки естетичним переживанням зміцнюється єдність людей із благами і універсальними основами буття. Переживання дають їм можливість відчувати духовну свободу.

Література

1. Гітун Н.І. Естетичне світопереживання в життєдіяльності людини: автореферат на здобуття наукового ступеня кандидата філософських наук за спеціальністю 09.00.08 – «Естетика» / Н.І. Гітун - Київський університет імені Тараса Шевченка, Київ, 1999.
2. Бабушкин Л. Зачем прекрасное прекрасно? Опыт эстетического анализа шахматной игры / Лев Бабушкин. – Санкт-петербург, 2007. – 212 с.
3. Бычков В.В. Эстетическое //Новая философская энциклопедия. – Москва, 2001. – 480 с.
4. Новая философская энциклопедия: В 4 тт. М.: Мысль. Под редакцией В. С. Стёпина. 2001.
5. Теория литературы: учебное пособие / М. Е. Крошнева. – Ульяновск : УлГТУ, 2007. – 105 с.
6. Франк С. Реальность и человек / С.Л. Франк. - Издательство Белорусского Экзархата - Белорусской Православной Церкви, 2009. – 307 с.
7. Tatarkiewicz W. Przejycieestetyczne. Dziejejojcia. – Режим доступу до статті: <http://chomikuj.pl/japonka606/>

В статье рассматривается сущность эстетического опыта как наслаения эстетических переживаний разной интенсивности, продолжительности и глубины, а также подчеркивается их необходимость как основы эстетического сознания и роль в решении проблем и усовершенствования современной модели образования.

Ключевые слова: *многовековые традиции, накопление эстетических переживаний, эстетический опыт, структура эстетического переживания.*

The article deals with the essence of aesthetic experience as a stratification of aesthetic feelings of different intensity, duration and depth. It accentuates their necessity as basis of aesthetic consciousness and their role in modern educations problems solution and its improvement.

Key words: *centuries-old traditions, aesthetic feelings' accumulation, aesthetic experience, structure of aesthetic feeling*

Спінецьва О.В. – аспірантка кафедри педагогіки Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля (м. Луганськ, Україна)

Рецензент – член-кореспондент НАПН України, доктор педагогічних наук, професор Г.П. Шевченко